

УДК 930.85(477)

Олег Гринів

**КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНА ВИЗНАЧЕНІСТЬ УКРАЇНИ
(ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ)**

Неупереджене дослідження спростовує спекулятивні спроби віднести українців до євразійської (російської) цивілізації й культурної спільності. За упорядкуванням суспільного життя і тенденціями культурного розвитку Україна – частина західної цивілізації й окцидентального культурного світу на межі зі Сходом.

***Ключові слова:** цивілізація, культура, визначеність, тенденція, окциданталізм, орієнталізм, незалежність, нація, народ, населення, людство.*

Стрімкий розвиток двадцятого й початку двадцять першого століть спростовує концепції про цілковиту детермінованість суспільних процесів. Як виявилось, розвиток може йти рівно ймовірними шляхами. Марксистська концепція про історично-суспільний розвиток як закономірну зміну суспільно-економічних процесів не виправдала сподівань її прихильників. Комуністичний експеримент зазнав краху на широкому євразійському просторі, а в тих державах, у яких він ще проводиться, аж ніяк не демонструє переваг перед суспільством приватного підприємництва. Водночас і цк суспільство як багатоваріантне і має значні відмінності в різних країнах. Інакше кажучи, говорити про якусь прямолінійність історично-суспільного розвитку нема підстав.

Фетишизація економіки й виробництва, тобто «технократичний монізм», недостатня для аналізу історично-суспільного процесу і вимагає перегляду. На зміну приходять нова модель такого процесу, яка трактується як «ідеалістично-плюралістична системна модель. Вона передбачає підхід до людства як до «конгломерату більш чи менш пов'язаних між собою локальних соціоісторичних утворень, соціологічними характеристиками яких є дві категорії («найбільш «масштабні» терміни») – це «культура» і «цивілізація» [1, с. 90–91]. Однак треба застерегти, що ці категорії навіть серед європейських народів

мають різне тлумачення. У німецькій інтелектуальній традиції, починаючи від І.Канта, вони протиставляються, навіть трактуються як антоніми. Такий підхід можна пояснити спробами поєднати політично роздріблену німецьку націю спільною культурою. До речі, з аналогічних позицій західнонімецькі вчені підходили до взаємин між частинами німецької нації, яка після Другої світової війни опинилася в двох різних за суспільно-економічними системами державах (ФРН і НДР). У французьких і англійських інтелектуальних традиціях категорії «культура» й «цивілізація» трактуються як синоніми, цебто взаємозамінні поняття [2, с. 290, 386].

Якщо аналізувати історичний розвиток української нації, то, напевно, доречніше орієнтуватися на німецьку інтелектуальну традицію, адже наш народ після розпаду великокняжої Київської імперії був роз'єднаний державними кордонами, причому кордонами чужих держав, а з другої половини сімнадцятого століття опинився в різних цивілізаціях., наслідки чого відчуваються ще й нині, після проголошення незалежності України. Відмінності між частинами розділеного українського народу особливо проявлялися від другої половини дев'ятнадцятого століття. У конституційній імперії Габсбургів українці Східної Галичини, Закарпаття й Буковини відчували певні переваги політичних свобод, зокрема можливостей парламентаризму, а також окремі полегшення в соціальній сфері [3, с. 224]. А в самодержавній Росії про таке не могло бути мови щонайменше ще п'ятдесят років.

Водночас, на наш погляд, раціональніше розглядати ці категорії в контексті «духовності» й «бездуховності». У такому зв'язку під культурою слід розуміти духовний феномен, який звеличує людину, перетворює її в самоцінність, а цивілізацію обмежувати матеріальними бездуховними цінностями, сферою матеріального виробництва і соціальної організації, цебто може мати не лише користь для людини, а й завдавати шкоди [4, с.20; 1, с. 91].

Саме тому для аналізу соціокультурних утворень, доцільно використовувати культурно-цивілізаційну характеристику, що гарантує комплексний підхід до соціального розвитку, взаємозв'язок у ньому діахронності в часовому вимірі і синхронності з огляду духовної ці соціально-організаційної просторовості.. Соціокультурний розвиток підтвердив, що

«науніверсальнішим є розмежування західної та східної моделей еволюції» [5, с. 13]. Протиставлення цих культурно-цивілізаційних типів не означає приниження одного з них (приміром, приниження східного типу з погляду європейців над якими домінує європоцентризм), а лише дає змогу збагнути їх відмінності, порівняти особливості. Слід зазначити, що підхід до світової історії з позицій європоцентризму піддається критиці істориками поза межами нашого континенту [6, с.3].

Вітчизняні вчені проаналізували характерні риси цих двох типів. Західний тип характеризується розвиненим інститутом власності, соціально-політичним плюралізмом, конкурентною і персоналі стичною соціальною етикою, релігією, яка спрямована на досягнення Абсолюту («віри заради віри»), а східному типові властиві такі риси: одержавлення економічного життя при нерозвиненості інституті приватної власності, абсолютна перевага інтересів колективних, общинних і державних над індивідуальними інтересами, деспотична влада, егалітарна і регламентована поведінка, етико-нормативна і суспільно-легалітивна функція релігії [7, с.8-14; 8, 5, с.112; 1,с.92]. Крім того, слід назвати ще одну відмінність західного типу від східного: західний тип ґрунтується на праві, а східний – або на моралі (Індія, Китай, Японії) або на грубій силі (Росія), з чим пов'язана не прогнозованість дій. Такі особливості двох культурно-цивілізаційних типів дають змогу з'ясувати культурно-цивілізаційну приналежність українського народу в контексті тривалих українсько-російських історичних зв'язків, особливо за останні три з половиною століття, уникнути тенденційності та заідеологізованості, безперспективних «аргументів» для підтвердження штучно вигаданих «концепцій», що підпорядковані певним політичним цілям.

Зразу треба застерегти, що при розв'язанні питання про співвідношення культурно-цивілізаційного та етнонаціонального поділів людства визнаємо слушність погляду С.Гантінгтона про «націю-державу», яка «залишиться головною дійовою особою в міжнародних справах» [9, с.33–47]. Такий висновок не заперечує культурно-цивілізаційного поділу людства, дає змогу побачити в межах культурно-цивілізаційних типів множинність етнонаціональних спільнот. З такого висновку неодмінно випливає заперечення світових імперій і на противагу йому

перспективність інтеграції європейського типу. Б. Харахаш пише: «Світові держави» - імперії виявили повну неспроможність – як через свій репресивно-імперський характер, так і через нездатність до ефективного адміністрування та соціального управління (і одне, й друге не в останню чергу спричинені нераціонально великою територіальною протяглістю кожної з них). Хоч би якими шляхетними міркуваннями керувалися творці цих держав, їхні дітища завжди допроваджували до результатів, прямо протилежних початковим задумам, а саме – до пригнічення творчого духу суспільства і кожної окремої людини» [1, с. 99]. Розвиваючи думку вченого, треба уточнити, що йдеться не лише про людину в колоніях, про що писав теоретик алжирської антиколоніальної революції Франц Фанон (10). а й стосується людини в метрополіях. Приміром, підневільне становище росіян простежується на протязі всього її існування.

Не був винятком СРСР, який за кордоном неофіційно називали «імперією зла і брехні». Декларування стратегічної мети ошчасливити людство після перемоги «світової соціалістичної революції» не допомогло: мета національна імперія розпалася після ганебної воєнної поразки в Афганістані. Спроби реформувати адміністративно-командну систему закінчилися крахом самої імперії. Не виправдалися сподівання пострадянського кремлівського керівництва на реанімацію «імперії» під назвою Співдружності Незалежних Держав. Історія підтвердила правильність тодішнього керівництва незалежної України, яке вважало, що «СНД є нічим іншим, як формою «шлюбборозлучного процесу», хоч «Росія одразу поставила власні інтереси вище інтересів партнерів по СНД» [11, с.127]. Інакше кажучи, російські керманічі фактично розглядали СНД як форму зашморгу для інших держав, початок відновлення євразійської імперії. У самій Російській Федерації народи Північного Кавказу ведуть тривалу збройну боротьбу за своє визволення від Москви.

Аналогічно треба оцінювати претензії керівництва США на домінування в однополюсному світі, хоч він таким не може бути. Поразка американської агресії в Іраку показала, що намагання керівництва США грати роль світового жандарма зіткнулися з відчайдушним опором волелюбного іракського народу.

Натомість світовий розвиток підтвердив правильність тези «всеєдність у розмаїтті», що випробовується на нашому

континенті . Колишні «країни світової соціалістичної співдружності», цебто сателіти СРСР, і колишні радянські республіки Балтії, вже стали повноправними членами Європейського Союзу та оборонного блоку НАТО, в яких жодна велика держава не зневажає національного суверенітету менших партнерів. Звісно, процес інтеграції не простий, доводиться долати серйозні випробиви, що підтвердила економічна криза 2011 року. Доконечні компроміси інтегрованих держав.

Російське керівництво за останні двадцять років лише декларативно визнавали рівноправність України й Російської Федерації, а насправді випробовували різні форми пригнічення менших партнерів. Останньою такою формою підкорення інших народів є Митний союз, в якому безроздільно домінує кремлівське керівництво, а всі інші мають задовольнятися тим, що вона подасть зі спільного столу.

Отже, Україна стоїть перед вибором між двома культурно-цивілізаційними типами: європейським (західним) і євразійським (російським). У першому випадку йдеться до залучення до «всеедності в розмаїтті», цебто при збереженні національного суверенітету, а в другому – про підпорядкування чужим імперським інтересам, від чого Україна страждала впродовж цілих століть. Як відомо, український вчений М. Драгоманов, який задумав дослідити історію цивілізацій в Україні, назвав цей період нашої історії «пропащим часом». Він зазначав, «що за ті часи, як Україна пристала до Московського царства, з його самовільним царем, з кріпацтвом, жившого без науки, - то царська сваволя заїла вольності українські, московське боярство помогло зрости на Україні зернам кріпацтва, а просвіта почала на Україні рости дуже тихо, тим тихше, що невеличка частина українських письменних людей роздвоїлась і на Московщину, вольним же думкам, котрі росли вже в Європі укупі з наукою і звідти переходили й до нас, тепер поставлений був тин царською і чиновницькою сваволею» [12, с. 573-574].

До речі, інтелектуальну експлуатацію України визнавали навіть у російському середовищі. Приміром , Н.С. Трубецької стверджував, що «в історії духовної школи Петрівська реформа означала саме «українізацію» . в прямому і буквальному значенні»(13, с. 98). Отож, так зване «вікно в Європу», яке цар Петро I прорубав у Європу було насамперед вікном в Україну як

європейську країну порівняно з відсталим Московським царством. Тогочасні москвини називали українців *черкасами* і ставилися до них як до чужинців, а не як до «молодших братів».

Із сучасного погляду згубність для України наслідків Переяславської козацької ради 1654 року проаналізував І.Дзюба, наголосивши, що політика Петра I і Катерини II не лише духовно й інтелектуально нищила наш народ, а навіть підірвала українську торгівлю та ремісництво, чим завдала «смертельного удару Україні» (14, с. 20). Як наслідок, за словами вченого, «Україна не могла розвиватися нормально, як буржуазна держава, буржуазне суспільство, хоч початки буржуазного розвитку в ній існували вже в XVII – XVIII ст.», а «народне господарство України втратило більшість своїх зв'язків із сусідніми країнами, зате неприродно збільшилися ненормальні часом економічні зв'язки з Росією» [14, с. 20]. (*підкреслюю.* – О.Г.). Протиставлення У такому контексті Росії сусіднім державам дає підстави констатувати, що І Дзюба під іншими розуміє західні країни, зв'язки з якими вважає нормальними. Інакше кажучи, вже кілька століть тому Україна належала до європейської (західної) цивілізації.

Великий наш історик М.Грушевський, «спиняючись на різних відмінах, які глибоко відрізняють український народ від великоруського», зокрема вказував на те, що «в порівнянні з народом великоруським український являється народом західної культури – одним з найбільш багатих східними орієнтальними впливами, але все-таки по всьому складу своєї культури й свого духу народом західним, тим часом як великоруський, хоч і європейський, стоїть вповні у власті орієнтального духу і стихії» [15, с.141].

Відштовхуючись від такого положення, М. Грушевський обґрунтував свій висновок з погляду історичного. Залишивши поза розглядом передісторичні часи, коли наші предки підтримували тісні зв'язки з народами германської і кельтської культур, історик вказує на «масовий вплив скандинавського елементу в добі формування Київської держави», а «в добі Ярослава і за його синів і внуків – іншими державами і державками, які стояли в сфері німецької культури» [15, с. 141]. Зв'язки з німецькими землями набували дедалі більшого значення в XII і XIII століттях, коли слабшали зв'язки нашої держави з

країнами чорноморськими. Спадкоємиця Київської держави на західноукраїнських землях (Галицько-Волинське князівство з ХІІ століття, за словами М. Грушевського, «входять вповні в круг західноєвропейського життя» [15, с. 142]. «Провідниками західних впливів « на українську людність у наших містах були великі західні колонії, що засвідчує історія Львова від кінця ХІV ст. аж до ХVІ ст. і навіть пізніше. Тісні і безпосередні зв'язки із країнами Центральної і Західної Європи, особливо з Німеччиною й Італією, давали змогу скористатися плодами тих духовних процесів, які охопили ці країни. Інакше кажучи, «Україна жила одним життям, одними ідеями з Заходом», «у нього черпала культурні засоби, у нього брала взірці для своєї культури» [15, с.142].

Проте українці не були пасивним об'єктом духовного впливу Заходу. Як зазначив І.Дзюба, сприймаючи здобутки європейського гуманізму, Ренесансу, Реформації, Бароко, політичного й літературного Просвітництва, наші предки творили культуру нового типу, насамперед у сфері ідей та форм Реформації і Бароко з орієнтацією на ренесансні тенденції (14, с. 29). Отже, аж ніяк не йдеться про просте наслідування і бездумне копіювання, а про спільність із західноєвропейською духовністю при збереженні своєї національної виразності, в чому переконує творчість Г. Сковороди, Д. Бортнянського, М.Березовського, А. Веделя, Г. Левицького, В.Боровиковського та інших. Наш земляк Юрій Дрогобич, перший українець, який видав за кордоном (у Римі) своє дослідження в 1481-1482 рр., був ректором університету в Болоньї, а також в університетах Падуї та Кракова.

З 60-х років ХІХ ст. українська література виходить на європейську арену, хоч цей процес розпочався набагато раніше в руслі європейських культурних рухів, зокрема європейського романтизму, а опосередковано під впливом відродження інших слов'янських народів. Взаємодіючи з навколишнім культурним світом, українська культура «інтенсивно компенсувала своє запізнення» яєрез «оригінальну творчу контамінацію (новотворення. О.Г.різних великих стилів», їх «згущення», «повнішу взаємодію фольклористичних. Науково-лінгвістичних, історіософських та літературних рівнів», вибіркковість з найрізноманітніших творчих напрямів до потреб національного мистецтва чи його окремих відгалужень [14, с. 30].

За твердженням І.Дзюби, творчість Т.Шевченка, І.Франка, Лесі Українки, В. Стефаніка певною мірою випереджала рівень ідейного і художнього мислення свого часу, а феміністичні ідеї О.Кобилянської, мають переваги перед ідеями Р. Ролана і С. Цвейга, не кажучи вже про Жорж Санд і скандинавських авторів. У творчості М. Коцюбинського проявилися зародкові елементи «потому свідомості» як методу літератури, розкрита тема страху, що згодом посіла чільне місце в літературі європейського екзистенціалізму. На випередження світових творчих здобутків свого часу працювали Лесь Курбас, О.Архипенко, М.Леонтович, Т.Бойчук, К. Малевич, О.Довженко, ранні П.Тичина і М.Бажан. Навіть ідеї українських мислителів Г.Сковороди, П. Юркевича, В.Лесевича, а особливо О.Потебні не бліднуть на тлі тогочасної світової філософської думки.

Вже такі факти спростовують нав'язані російськими ідеологічними українофобами «стереотип вторинності» української культури. За словами І.Дзюби, «ним ми значною мірою зобов'язані казенному радянському літературознавству та мистецтвознавству попередніх десятиліть, коли українських письменників та діячів мистецтва слід було зображати не інакше. Як догідливих учнів великих російських вчителів» (14, с.30-31). Спростування такого стереотипу вимагає історична справедливість, хоч не йдеться про тотальне заперечення. Звісно, стояти беззастережно на позиції І.Нечуя-Левицького щодо російської літератури чи, навпаки, визнавати безпомилність тверджень його опонента молодого І.Франка нині недоречно [16, с 64–241]. Тут треба зваженого, диференційованого підходу, без надмірностей і крайнощів. Адже російська література ХІХ ст. також не була відгороджена від Європи «китайським муром» – і в цьому для українців цінність таких творів, але далеко не всіх. Хто нині сприйматиме серйозно прирівнювання поетичної творчості геніального Т.Шевченка до віршів самотнього співця російського селянства А.Кольцова на догоду прихильникам молодого російського критика Н.Добролюбова? Тепер можна лише посміятися. Але за радянських часів перегляд такого порівняння потенційно прирівнювався до «українського буржуазного націоналізму». Не інакше, як притягнене за вуха, трактуємо накинене українському літературознавству твердження про вплив на українського письменника-реформатора російського

пролетарського письменника М.Горького, якого почали деканонізувати самі російські літературознавці пострадянського часу.

Викладене дає підстави стверджувати, що культурно-цивілізаційна приналежність України до Європи при неупередженому, об'єктивному підході не може мати застережень. Водночас треба визнати слушність І.Дзюби, що «при всьому тяжінні до європейської цивілізації, ми муситимемо проходити деякі етапи того шляху, який пройшли або ще проходять країни, які визволилися з-під колоніального гніту»(14, с. 30-31). Та порівняно з ними становище України ускладнюється тим, що в персональному розумінні її керівництво пострадянського періоду на найвищих щаблях мало змінилося, як і в Росії та Білорусі, в яких «політичні еліти не якісь національні інтереси народів, а вікові суспільні форми безладдя, деспотії чиновництва, корупції, патріархальних інститутів та стереотипів» [17, с.131]. Треба додати, що йдеться про владні еліти, бо українська Помаранчева революція довела: політичні еліти з опозиційного політичного табору підтвердили несприйняття такої позиції. Звісно, так званих «лівих» квазіопозиційних партій, зокрема КПУ і ПСПУ, це не стосується. Вони ще й нині демонструють прояв інстинкту упередженості до Заходу. Як до «підступного зла спокуси», боязнь демократії, відповідальності, громадської ініціативи і вільного права [17, с. 131]. Не випадково їхні лідери підтримують охлократичних і олігархічних лідерів країн на пострадянському просторі, незважаючи на те, що вони спираються на кримінальні й мафіозні елементи.

Подолання цих елементів «совковості», що не сумісні з європейською цивілізованістю, вимагає творення високого рівня національної свідомості, передумовами чого, на думку О.Кульчицького, є «1. існування своєрідної окремішньої національної культури, відповідно високий її рівень та існування прив'язання рідної культури; 2. існування в розвитку історії провідних осіб, що стають предметом подиву і пошани, і як такі є стрижнем національного об'єднання» [18, с. 31–32]. В Україні такі передумови створюються стихійно, протидіючи владним структурам, зрощеним з кримінально-олігархічними групами.

Водночас слід зазначити, що нині не варто спрощувати питання про цивілізаційну визначеність України в цілому.

Упродовж історії на нашій національній території точилася боротьба між двома цивілізаціями, одну з яких втілювало автохтонне хліборобське населення, а іншу – різні кочові євразійські орди. Можна сказати, що «зіткнення цивілізацій», яке обґрунтував С.Гантінгтон, для нашого народу не нове. Як наслідок боротьба за цивілізаційну визначеність в Україні триває, насамперед на Півдні і Сході, що використовують в егоїстичних інтересах українофобські політичні сили. У Західному регіоні людиність беззастережно орієнтується на європейську цивілізацію. Європейський культурний тип домінує в столиці нашої держави. В українському Центрі при змішаному культурному типі переважає тип європейський.

На наш погляд, доцільно погодитися з характеристикою двох культурних типів, яку дає О.Пасхавер. За його переконанням, європейський культурний тип зародився в середовищі середньовічного ремісництва і його характеризують такі риси: «підпорядкування порядку, готовність до щоденної праці, заради підвищення добробуту, значною мірою – психологічна незалежність від держави (вона сприймається як найменше зло) і, коли інтегрально, -т закон вище сили» [19, с. 13]. Саме на таких засадах упродовж віків ґрунтувалося життя українців Західного регіону, населення якого майже беззастережно підтримує євроінтеграцію нашої держави. А от євразійський тип, зазначає О.Пасхавер, почав формуватися з військового поселенця. «Це людина, готова до потужного сплеску енергії, до мобілізації в потрібний момент усіх своїх сил для досягнення мети. Вона бачить себе частинкою держави, готова вписатись у державну піраміду, підпорядкувати їй свої інтереси. Щоденна праця не така важлива, як готовність до миттєвої мобілізації. Якщо спробувати узагальнити – наказ (сила) вище закону» [19, с.13]. Напередодні нашої Помаранчевої революції таку євразійськість характеризувало життя «по поняттям» з ігноруванням закону, а тепер проявляється в зневазі конституційних норм.

Протиставлення двох культурних типів в Україні і водночас двох цивілізаційних орієнтацій сягнуло апогею в нашому суспільстві наприкінці 2004 року. Проникнути в суть цього протистояння не можливо без історичних передумов соціально-політичного становища в Донбасі, як індустріальному краю української землі. Це, як зазначає Г. Попов, «регіон остаточної

советизації» з практично пригаслою національною свідомістю, оскільки «пролетаризація щонайбільше сприяла появі такого феномена як радянська людина» [20, с. 51, 53]. Крім того, донецька група «вибрала найгірші якості пострадянського періоду» [21, с. 4]. Вона спекулювала на особливому ставленні до Києва «самодостатнього міста» Донецька, для якого аж до проголошення незалежності України за центр вважалася тільки Москва [20, с.53]. Москва як столиця СРСР трактувалася як центр «нової цивілізації» на противагу «гнилому Заходу». За часів нашої незалежності шахтарі щорічно проводили «походи» на Київ, демонструючи цим своє ставлення до «нової» столиці. Винятком були тільки роки, коли уряд очолював виходець з шахтарського краю, що змушує до серйозних роздумів про справжню мету таких «походів» у попередні роки, адже умови шахтарської праці не поліпшилися, як і раніше, в копальнях гинули шахтарі. Так само нема підстав говорити про якісь зміни за останні два роки.

Оскільки в культурно цивілізаційному визначенні важливу роль відіграє релігія, треба зупинитися й на цьому питанні. В Україні постійно триває конфесійне протистояння: з одного боку, Російська Православна Церква, що приховується за аббревіатурою УПЦ, завуальовуючи повну залежність своїх єпархій від Московського Патріархату, а з другого боку, національні церкви – Українська Православна Церква Київського Патріархату, Укороїнська Автокефальна Православна Церква та Українська Греко-Католицька Церква. УПЦ Московського патріархату керується подвійною мораллю, демонструючи свою незалежність від Української держави, хоч найвища державна влада підтримує однозначно цю конфесію. До речі, в Російській Федерації РПЦ фактично користується правами державної церкви. Навіть символи президентської влади Б. Єльцин передавав своєму спадкоємцеві при участі Московського патріарха. На українських землях духовенство РПЦ відверто демонструє свою політику клерикального імперіалізму, нав'язує химерну ідею «Русского мира», «Святой Руси», зневагу до незалежності України й автокефалії нашої церкви.

Як відомо, між російським і українським православ'ям існує суттєва різниця. На російських землях, за словами Н.Бердяєва, «царю належали турботи не лише про інтереси царства, а й про спасіння душі», тому «розуміння християнства було рабським» [22,

с. 14]. Саме цим зумовлена злютованість церкви з державою. Відома ідеологема Філофея «Москва – третій Рим», яка спочатку мала «лише вузько релігійний контекст» і була застереженням московському «християнському монарху» [23, с. 26], з часом набула широкого політичного змісту і перенесена на державу з її імперськими зазіханнями. На українських теренах ще за Давньої Русі (приблизно наприкінці XII – на початку XIII ст.) виникла ідеологема «Київ – другий Єрусалим», що символізує нашу святую столицю як «центр духовно-релігійної думки, місто зі святинею Соломона, небесний ідеал, архітектурно-будівельний взірець» [24, с. 38]. Водночас таке трактування нашої золотoverхої столиці засвідчувало прагнення до незалежності української церковної організації від Константинополя,

Звісно, культурно-цивілізаційне визначення України, яка була штучно втягнена до євразійської (російської) цивілізації – процес не простий, хоч і не має альтернативи. Зіткнення двох протилежних цивілізаційних типів на наших землях проявляється постійно. Воно може мати три варіанти розв'язання: 1) «найбільш катастрофічний сценарій – поділ країни за культурним принципом»; 2) «перемога одного з типів і повільна трансформація однієї частини країни під іншу»; 3) «конкурентна рівновага» [19, с. 13]. Як можна судити з намірів апологетів російського імперіалізму, такого варіанту не відкидає тамтешня політична еліта [25, с. 377-380]. Доморошена компраторська олігархія намагається нав'язати Україні другий варіант, цебто поширення на всю її територію євразійського (російського) культурно-цивілізаційного типу. В такому разі Україна могла б перетворитися в придаток до Російської Федерації і втратити сенс свого існування як незалежної держави. Найвигідніший для нашої нації третій варіант, який дає змогу уникнути серйозних конфліктів після проголошення незалежності України. Саме завдяки цьому «за цей час відбулася певна дифузія, взаємопроникнення цих типів, яке спостерігаємо в центрі України» [19, с. 13]. Водночас треба зауважити, що євроінтеграція України підтверджує прагнення до європейських цінностей, а це передбачає на майбутнє західну культурно-цивілізаційну визначеність. Про альтернативу не може бути мови, адже інший варіант веде суспільство до глухого кута.

Список використаних джерел

1. Харахаш Б. Культурно-цивілізаційна дискретність: філософія, геополітика, етноконфліктологія // Сучасність.- 1999.- Ч.3.- с.99-99.
2. New Webster's Dictionary of the English Language. – New Delhi: Fourth Reprint, 1988/ – 1824 p/
3. Іванова Л.Г. Україна між Сходом і Заходом: українська національна ідея в суспільно-політичній думці 50-60 рр. XIX ст..- К.: Дніпро, 2008.- 304 с.
4. Олех Л.Г. Цивілізація и революція.- Новосибирск; Наука, 1989.- 190 с.;
5. Павленко Ю.Г. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: Навч. посібник, . Вид.2-ге, стереотип.- К.: Либідь, 1999.- 360 с.
6. Сеа Л. Философия американской истории: судьбы Латинской Америки.- М.: Прогресс, 1984.- 352 с.
7. Левандовський В. «Захід» і «Схід» як опозиція в європейській соціальній філософіїб концепт «орієнтального деспотизму»//Політичні читання.- 1995.- Ч.2.- С. 8-14.
8. Рубель В. Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність.- К., 1997.- 320 с.
9. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций?// Политические исследования.- 1994.- № 1.- С.33-47.
10. Гордон А.В. Проблемы национально-освободительной борьбы в творчестве Франца Фанона.- М.: Наука, 1977.- 240 с.
11. Кравчук Л.М. Маємо те, що маємоб спогади і роздуми..- К.: Століття, 2002. – 392 с.
12. Драгоманов М.П. Вибране..- К.:Либідь, 1991.- 596 с.
13. Фроловський Г. Пути руського богословія.- Париж, 1937. - 600 с.
14. Дзюба І. Україна і світ //Quo vadis, Україно? - Одеса: Маяк, 1992.- с.10-73.
15. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К.: Т-во «Знання України», 1991.- 240 с.
16. Нечуй-Левицький І. Українство на літературних позвах з Московщиною . Культурологічні трактати. – Львів: Каменяр, 1998. - 256 с.
17. Хорват Б. Уроки югославської війни // Українські перспективи. – 2000.- № 20. – С. 131-140.
18. Кульчицький О. Український персоналізм.- Мюнхен-Париж., 1985.– 320 с.
19. Яценко Н. Економічна криза: не будімо звіра. Президент Центру економічного розвитку Олександр Пасхавер про деякі економічні та соціальні аспекти нинішнього протистояння // Дзеркало тижня. 2004.- № 49 (524). - С.13.

20. Попов Г. Краеугольный Донбасс //Корреспондент. -2004.- №50.- С.51-53.
21. Соболев Э. Стик цивілізацій //Дзеркало тижня. – 2004.- № 49. – С.4.
22. Бердяев Н. Русская идея.- Х.: Фолио, 1999.- 260 с.
23. Кіннан Е. Російські історичні міфи. - К.: Критика, 2001.- 342 с.
24. Дашкевич Я. Київ у церковно-національній ідеології Русі-України // Різдво Христове 2999. Статті і матеріали. - Львів: Логос, 2001.- С. 32-50
25. Дугин А. Основы геополитики. Геополитическое будущее России.- М.: Арктогея, 1997.- 608 с.

Oleg Hryniv. Cultural-civilizational determination of Ukraine (theoretical and methodological issues)

Unbiased study disproves speculative attempts to attribute Ukrainians to Eurasian (Russian) civilization and cultural community. Due to its public life order and trends of cultural developments Ukraine is a part of the Western civilization and the Occidental cultural world on the border with the East.

Keywords: *civilization, culture, self-determination, trend, Occidentalism, Orientalism, independence, nation, 'people, population, mankind.*